

Önértelmezési kérdések az Alaptörvényben – gondolatok az R. cikk alkotmányértelmező szabályairól¹

Az önértelmezési kérdések az elfogadott Alaptörvény² R. cikkében található értelmezési szabállyal összefüggésben felmerülő kérdéseket takarják. Ha az alkotmányban az alkotmányozó hatalom meg kívánja határozni az értelmezés módszerét, vagy bizonyos sorrendet alakítana ki a különböző értelmezési módszerek között, azzal – az értelmezésnek a szövegtől való eloldódott jellege és az értelmező szubjektív behatásának elkerülhetetlensége miatt – önmagában is nagy feladatra vállalkozik. Az alábbiakban azonban arra szeretnék rávilágítani, hogy az alkotmány saját értelmezésére vonatkozó rendelkezései ezen a nehézségen túlmutató jellegű önmeghatározási karakterrel bírnak. Az alkotmány legitimitációja csupán annak alkalmazását követően kerül mérlegre, az egyes rendelkezéseknek a bírói gyakorlatba szivárgásától, az állampolgárok problémái megoldásának sikerességétől, vagyis a gyakorlati működés jellegétől függően. Ha az alkotmány rendelkezéseit képesek vagyunk megfelelően alkalmazni, az azt jelenti, hogy komolyan vesszük, vagyis érvényre jutnak, működnek, az általa fel-

állított szabályoknak kötőereje van. Ha azonban nem alkalmazzuk, vagyis nem vesszük komolyan, akkor nem is jutnak érvényre a benne foglalt rendelkezések, szabályai holt betűk maradnak. A rossz működés eredménye az alkotmány iránti tisztelet hiánya, amely végső esetben a legitimitáció meggyengüléséhez vezet. A következőkben azt szeretném bemutatni, hogy milyen érveléssel juthatunk el pontosan az alkotmányértelmezéstől a legitimitációs hatásig.

I. Alkotmány- és jogértelmezés

Témánk szempontjából alapvető jelentőségű az alkotmányértelmezés jellegének a jogértelmezés módszereitől való különbözősége. Az alkotmányértelmezésnek a jogértelmezés általános módszereitől való teljes elkülönítése nem feltétlenül állja meg a helyét, azonban bizonyos jellegzetességeit mégis megfogalmazhatjuk. Ezeket a jellegzetességeket egyrészt az alkotmányértelmezés tárgyához köthetjük, vagyis magához alkotmányhoz (1), másrészt ahhoz a speciális bírói jogalkalmazói módszerhez, amely révén az Alkotmánybíróság értelmezi az alkotmány rendelkezéseit (2).

1. Az alkotmány jellege

Az alkotmányértelmezés tehát azért bírhat különös jellegzetességekkel, mert annak tárgya, az alkotmány, jellegében különbözik a többi jogszabálytól. Miben áll ez a különbség?

A kartális alkotmány alapvető jellemzői közé tartozik, hogy a jogrendszer csúcán helyezkedik el. Az összes többi jogszabály az alkotmányból nyeri kötelező erejét és érvényességét. Az Alaptörvényben szereplő R. cikk (1) bekezdése vélhetően ezt a feljebbállást kívánja rögzíteni, amikor az Alaptörvényt a jogrendszer alapjának nevezi. Ennek az „alap”-jellegnek a jogszabályi hierarchiára vonatkozó hatása abban érhető tetten, hogy egy jogszabály sem lehet ellentétes az alkotmánnyal, jogszabályon pedig minden törvény értendő, így a sarkalatos törvények is.

A kartális alkotmány említett feljebbállásából szükségszerűen következik néhány további jellemző.

¹ A tanulmány az Országgyűlésben 2011. április 8-án, az Országgyűlés Alkotmányügyi, Igazságügyi és Ügyrendi Bizottsága által, „Az új Alaptörvényről – elfogadás előtt” címmel rendezett konferencián elhangzott előadás átdolgozott változata.

² Az Alaptörvény javaslatának nyilvánosságra kerülése óta a hagyományosan használt „alkotmány” kifejezés mellett megjelent az „alaptörvény” kifejezés is. A következetes szóhasználat érdekében, szeretnénk jelezni, hogy az „Alaptörvény” kifejezés használatakor Magyarország 2011. április 25. napján kihirdetett új alkotmányáról beszélünk, az „alkotmány” kifejezés használatakor pedig arról a speciális normáról, melyet az alábbiakban részletezett sajátos tulajdonságokkal illethetünk.

(1) *Mérce*: Tudvalévő, hogy egy rendelkezésnek egy másikkal való ütközése, illetve ennek az ütközésnek valamelyik javára való feloldása kizárólag egy bizonyos mérce birtokában történhet. Amennyiben ezt elfogadjuk, az azt is jelenti, hogy az alkotmány rendelkezései mérceül szolgálnak a többi törvény megítéléséhez, hiszen a jogszabályi hierarchiában feljebb helyezkednek el, mint a többi jogszabály.

(2) *Legitimáció*: Az alkotmány további jellegzetessége, hogy az alkotmányozó hatalom alkotja meg, s ennek következtében az alkotmány nem önmagából vagy egy másik jogszabályból, hanem a jogon kívülről nyeri el legitimitását.³

(3) *Közvetlen hatás*: Az alkotmány jellegzetessége ebből következően az is, hogy közvetlen hatással lehet más jogszabályokra, hiszen amennyiben vele ellentétes rendelkezést tartalmaznak, az Alkotmánybíróság azt megsemmisíti, illetve ha nem tartalmazzák, amit az alkotmány érvényesülése érdekében tartalmazniuk kellene, akkor alkotmányellenes mulasztás címen az Alkotmánybíróság kötelezheti az Országgyűlést, hogy alkossa meg a hiányzó szabályozást. Ilyen hatással egyetlen másik jogszabály sem lehet a jogrendszerre.

(4) *Integratív*: Az alkotmány további jellegzetességei közé tartozik az is, hogy absztrakt, általános szabályok, elvek révén, annak egységes, homogén karakterén keresztül határozza meg az állam és polgárai együttélésének alapvető kereteit, kifejezve ezáltal az ország alkotmányos rendjének kohézióját. Az állami hatalom minden formája az alkotmányból nyeri legitimitációját, vagyis az alkotmány az államhatalom-gyakorlás eredete és kerete egyszerre. Az alkotmány célja tehát az is, hogy bizonyos integratív hatást fejtsen ki, amely végeredmény-

ben az azt megalkotó politikai közösség, a nép egységében és egységes működésében teljeseedik ki.

(5) *Absztrakt karakter*: Végül, mivel ezeket a szabályokat, elveket természetéből fakadóan általános absztrakt formában tartalmazza a kartális alkotmány, ez egy további releváns következménnyel jár témánk szempontjából. Amikor ugyanis az alkotmányozó – s ez érvényes a jogalkotóra általában is – egy bizonyos feltételes élethelyzetet, szituációt normatív, kikényszeríthető módon kíván szabályozni, nem lévén más választása, általános szabályokat alkot. Minden egyes konkrét esetet ugyanis képtelenség lenne jogszabályba foglalni. Ha tehát kénytelenek vagyunk általános szabályokon keresztül nyilatkozni az együttélés, illetve állam-polgár viszonyáról, akkor ezt az alkotmány esetében még általánosabban kell tennünk, mint egy egyszerű törvény esetén.⁴ Az alkotmány feljebbállásának az alkotmányértelmezésre nézve talán legfontosabb tulajdonsága ez az absztrakt karakter. Ahhoz ugyanis, hogy a legitimitációs hatását elérje, nem az egyetlen, de minimális feltétel az, hogy működőképes, vagyis alkalmazható legyen. Az alkotmány szabályainak érvényre jutási képessége tehát abban érhető tetten, hogy a szabály léte nem válik el annak működésétől, hanem azzal együtt jár.

2. A bírói aktus

A másik kiindulópont, amely alapján az alkotmányértelmezés módszerét megkülönböztethetjük a jogértelmezés általános módszereitől, az értelmezés bírói aktus jellegéből fakad. E tekintetben központi állításunk, hogy a bírói aktusnak más célja, más jellegzetességei és így más érvényességi feltétele van az alkotmányozói/jogalkotói aktushoz képest. Az alkotmányértelmezés forrása az Alkotmánybíróság döntése, amely az alkotmány értelmét autentikusan, véglegesen és mindenkire nézve kötelezően állapítja meg. Mi-lyen következményekkel jár ez?

³ A legitimitáció összetettségéről legutóbb lásd pl. TAKÁCS Péter: *Az alkotmány legitimitása*, Alkotmánybírósági Szemle, 2011/1, 58–65. Egy helyütt például azt is olvashatjuk, hogy az igazi kérdés nem is az, hogy legitim-e az alkotmány, sokkal inkább az, hogy a legitimitáció megteremtésén dolgozik-e. Ennek módja pedig a jó kormányzás örök tesztje: képes-e az emberek akaratából („by the people”), az emberek érdekében („for the people”) munkálkodni. Normen DORSEN, Michel ROSENFELD, András SAJÓ, Susanne BEAR: *Comparative Constitutionalism – Cases and Materials*, Third Edition, Foundation Press, New York, 2000, 19–20.

⁴ Cass R. SUNSTEIN: *Incompletely Theorized Agreements*. In: Larry MAY–Jeff BROWN (edited): *Philosophy of Law, Classical and Contemporary Readings*, Fabulous Printers Pte, Singapore, 2010, 43.

A belső szempont: A bírói ítélet a jogalkotó vagy alkotmányozó hatalommal szemben természetesen nem a jogalkotás technikáival él.⁵ Az ugyanis csak általános hipotéziseket szabályozhat, mert előre nem tudhatja, hogy pontosan milyen konkrét esetek tartoznak majd az általa alkotott, általános szabály alá. A bíró azonban éppen a konkrét esettel szembesül, és az a dolga, hogy az általános szabályból konkrétat teremtsen.

A bírónak ezért rendelkeznie kell egy ún. belső szemponttal, amely lehetővé teszi számára, hogy az eset körülményeit mérlegelve konkretizálja az alkotmányt. Ez a résztvevő álláspont olyan érvek használatának szükségességét vonhatja maga után, amelyek egy adott jogi környezetben egy adott jogi kérdés helyes eldöntésére irányulnak. Egy absztrakt jogi rendelkezés csupán magában foglalhatja – s ildomos is, hogy magában foglalja – a helyes választ, de önmagában nem lehet elegendő egy eset eldöntéséhez. A bírói aktus azonban – amennyiben megfelelően alkalmazható jogi rendelkezéssel áll szemben – szükségszerűen rendelkezik egy olyan eszközzel, mely az egyedi döntés helyességének lehetőségét hordozza magában.⁶ Ilyen formában az ítélezés során a bíró által feltett kérdés egy belső szempont birtokában hangzik el, arra vonatkozó megfontolásokat tartalmazva, „hogyan kellene döntenet”.⁷ Ehhez pedig nem csupán normatív, tényszerű szempontok lebegnek a bíró szeme előtt, hanem

szükségszerűen felvetődik a kívánatos helyzet ideálképe, a helyesség dimenziója.⁸

A bíróiaktus-jelleg tehát azt is jelenti, hogy a bírónak képesnek kell lennie megállapítani, miként juttassa érvényre az alkotmányozó hatalom által célzottakat az adott konkrét esetben. Ennek minimális feltétele pedig ugyancsak az, hogy a bíró részére alkalmazható szabályok álljanak rendelkezésre.⁹

3. Az alkotmányértelmezés jellegzetességei

Ha az alkotmány feljebbállásából, illetve az értelmezés bíróiaktus-jellegéből adódó jellemzőket egymásra vonatkoztatjuk, megállapíthatóvá válik néhány szempont, amelyeket egyértelműen az alkotmányértelmezéshez köthetünk. Konrad Hesse német jogtudós, volt szövetségi alkotmánybíró nézeteit alapul véve¹⁰ a következőket sorolhatjuk ide:

- a) minden alkotmányértelmezésnek az alkotmány egységét kell elősegítenie
- b) ütközés esetén a minél teljesebb összhang megteremtése érdekében a konfliktus elsimítását kell célozni
- c) minden állami szervnek tiszteletben kell tartania az alkotmány jellegbeli különbségeit és a hatalommegosztás eszméjét
- d) minden értelmezésnek az alkotmány integrációs hatását kell céloznia, tekintettel az alkotmányos vitára, illetve a szociális és politikai kohézióra

Ezek a pontok együttesen eredményezhetik az alkotmány legitimációs funkcióját.

Az alkotmány rendelkezéseiben tehát megtalálhatók a valós élethelyzetek szülte hipotetikus kérdések válaszai, azt viszont az adott releváns

⁵ Robert ALEXI német alkotmányjogász elmélete a „participant’s perspective” és az „observer’s perspective” elválasztásáról nem egészen ugyanezt, de következményeiben hasonlót állít. In: Robert ALEXI: *Argument from Injustice, a Reply to Legal Positivism*, Clarendon Press, Oxford, 2002, Különösen: 27–81.

⁶ A két szempont kettéválasztását egyébként többen támadják, így Joseph Raz is, leginkább arra alapozva, hogy valójában nem választhatók szét, hiszen mindkét esetben ugyanarra az egyszerű kérdésre keressük a választ: mit mond a jog egy adott kérdésről egy adott országban. Raz kételyei is megtalálhatók a következő kötetben. Robert ALEXI: *An Answer to Joseph Raz*. In: George PAVLAKOS (edited): *Law, Rights and Discourse. The Legal Philosophy of Robert Alexy*, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2007, 45–48.

⁷ Lásd bővebben: John FINNIS: *Law and What I Truly Should Decide*, 48 *American Journal of Jurisprudence*, 2003, 107.

⁸ Robert ALEXI: *An Answer to Joseph Raz*. In: PAVLAKOS, i. m., 48.

⁹ Az értelmező hatalom persze sokáig képes orvosolni egy nehezen alkalmazható rendelkezés hibáit. Esetről estére dönt annak szövetszerű értelmével szemben vagy mellett, hogy a valós élethelyzetekre alkalmazhassa az adott rendelkezést. Így viszont nagyobb esély van a következetlenségre, amely bizonytalanságot keletkeztethet. Az alkotmányban található rendelkezés mögött külön életet élő árnyékszabály semmiképp nem erősíti az alkotmány tiszteletét.

¹⁰ DORSEN, ROSENFELD, SAJÓ, BEAR: *Comparative*, i. m. 145–146.

körülmények tudatában a bírónak kell konkréti-zálnia. Konrad Hesse álláspontja egyébként egy olyan alkotmányértelmezési módszer kidolgozása, amely által az alkotmány úgy épül, hogy közben annak szövegét is tisztelik. Az alkotmány egységének koncepciója tehát ezt szolgálja.¹¹

Az Alkotmánybíróság értelmezése kapcsán válik tehát megfoghatóvá az Alkotmány, ezzel válik egyedivé a benne foglalt absztrakt szabály, amely végül hozzájárul, hogy az Alkotmány a társadalomba integrálódásán keresztül kifejthesse legitimációs funkcióját.

II. Módszerrangsor az Alaptörvényben

Most vegyük szemügyre, hogy az Alaptörvény értelmezésére vonatkozó rendelkezés a fentiek fényében mit tartalmaz és annak milyen lehetséges következményei vannak.

A R. cikk (3) bekezdése szerint az „Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.”

Általában elmondható, hogy a különböző értelmezési technikák közül való választás az adott körülmények konkrét ismeretében lehetséges a leginkább megalapozottan, vagyis a bíró belső szempontja birtokában. A helyes értelmezésre nehéz univerzális receptet alkotni, egyrészt a belső szempont szükségszerű hiánya miatt, másrészt, mert miután az (alkotmány)szöveg hatálya lép, szükségszerűen eloldódik a megalkotójától és bizonyos szempontból saját életet él.

Az alkotmányozó természetszerűleg nem lehet feltétlen hatással a szöveg értelmezésére, mert azt az Alkotmánybíróság végzi. Az alkotmány rendelkezéseinek értelmezését nehéz, ha egyenesen nem lehetetlen, korlátok közé szorítani. Erre szólnak például azok a szabályok, melyek bizonyos értelmezési módszerek használatát az azok közötti sorrend felállításával próbálják kikényszeríteni. Az Alaptörvény R. cikk (3) bekezdése eszerint az alkotmányértelmezés hatalmának demokratikus ellenőrzés alá hajtása kísérleteként is

értelmezhető. Fontosnak tartjuk ugyanakkor hangsúlyozni, hogy az alkotmányozó hatása ebben a kérdésben legtovább addig terjedhet, hogy alkalmazható rendelkezéseket állapít meg az értelmező részére. Innentől viszont nincs hatalma többé az értelmezés kikényszerítésére.¹² Az alkotmányértelmezés ilyen jellege azonban nem valamifajta kiküszöbölhetetlen hátrány, hanem az alkotmánybíráskodás egyik lényege.

1. A teleologikus értelmezés az Alaptörvény javaslatában

Bár a jelen írás célja nem általában az értelmezési szabályok alkotmányban való megjelenése, és nem is célszerű értelmezési módszer jellegzetességeinek ismertetése, mégsem hagyható utalás nélkül a R. cikk erre vonatkozó szakasza. Fel kell hívni a figyelmet, hogy a célszerű értelmezés nem csupán egyfajta értelmezési technikát jelent.¹³ Egyrészt jelentheti ugyanis a jogalkotó objektív célját, mely abból a racionális megfontolásból indul ki, hogy minden jogszabály helyes és alkalmazható célra irányul, annak tehát létezik (legalább egy) helyes értelmezése, mellyel a helyes döntés megtalálható. Ez a fajta értelmezési módszer jelenik meg egyébként a 28. cikkben,¹⁴ amely már a jogértelmezés általános módszereire is kiterjed. Másrészt létezik egy szubjektív cél is, mely a jogalkotó konkrét akaratát kívánja érvényre juttatni, és az értelmezett szöveg keletkezésének körülményeit, jogalkotói magyarázó szövegek részleteit és egyéb előkészítő anyagokat kutatva próbálja felfedezni ezt a konkrét akaratot. Bár általában véve az értelmezési szabályoknak az alkotmányszövegben való szerepeltetésére vonatkozó, a bevezetőben kifejtett gondolatok ebben az esetben is érvényesek, a kreatív értelmezési technikák megjelenése önmagában örven-

¹² Ilyenek az amerikai és német módszerrangsorok, melyeket ugyancsak több kritika ért. Lásd: Jakab András: *Az alkotmányértelmezés módszerei*. www.szazadveg.hu/files/kiadoarchivum/47jakab.pdf l. 103.

¹³ Bővebben ugyancsak lásd: Uo., 16–23.

¹⁴ „A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

¹¹ Eszerint a jogalkotó elfogadja és alkalmazza, a közigazgatás végrehajtja, a bírák pedig megítélik a jogot. DORSEN, ROSENFELD, SAJÓ, BEAR, 145.

detes. Mivel a teleologikus érvek megfelelő módszerrel minden esetben lefordíthatók, áttranszformálhatók jogi érvekké, az alkotmányozó legalábbis *alkalmazható szabályt teremtett*, mellyel egyúttal az előző pontban kiemelt szempontoknak eleget tett.

2. A történeti alkotmány vívmányai szerinti értelmezés az Alaptörvény javaslatában

Az Alaptörvény R. cikke (3) bekezdésével összefüggő komolyabb kételyek a történeti alkotmány vívmányaival való összhang szerinti értelmezési kötelezettség vonatkozásában merülnek fel.

Az ennek kapcsán ismételt átgondolást igénylő szempontok a következők.

- a) Nem határozható meg, hogy *mit takar pontosan* a „történeti alkotmány vívmányai” kifejezés. A történeti alkotmány lényege, hogy az nem egy, a többi fellett álló alkotmánytörvényt, hanem több, egymás mellett létező sarkalatos törvényt jelentett. „A történeti alkotmány ugyanis a történelmi fejlődés különböző időszakaiban alkotott törvényeket és szokásjogi szabályait foglalja magába.”¹⁵ Jelenleg az Alaptörvényben szereplő sarkalatos törvény kifejezés nem azonos a történeti alkotmány kapcsán használatos sarkalatos törvény fogalmával. Az Alaptörvény ugyanis gyakorlatilag a régi kétharmados törvényeket érti alattuk, vélhetően ugyanazokkal a jellemzőkkel. A kérdés, hogy mit jelent a történeti alkotmány vívmánya pontosan, illetve hogy ezzel közvetlenül mennyire szállítjuk le az Alaptörvény feljebb-állását azonban megmarad.
- b) Ez már átvezet a következő kérdéshez, miszerint a történeti alkotmányra való utalás az Alkotmány *feljebb-állását relativizálná*. Ezt a gyanút látszott beigazolni az Alaptörvény javaslatához 99-es számon benyújtott

módosító javaslat¹⁶ is, miszerint az Alkotmánybíróság a döntéseit a történeti alkotmány, az Alaptörvény és a sarkalatos törvények alapján hozza.¹⁷ A módosító javaslat elfogadása oda vezetett volna, hogy az Alaptörvény nem szolgálhatott volna mércéül a sarkalatos törvények megítéléséhez, nem vezethetett volna tehát azok megsemmisítéséhez sem. A módosító javaslat elfogadásával a megalkotandó sarkalatos törvények az alkotmányossági kontrollon kívül álló jogszabályokká váltak volna, és ami még súlyosabb, az alkotmány az első pontban részletezett jellemzőivel – így feljebbállásával, homogenitásával és integrációs funkciójával együtt – értelmét veszítette volna.

- c) Ha kevesebb gyanakvással állunk a R. cikk elé, a történeti alkotmány mint értelmezési segédlet értelmezhető úgy is, hogy az egyik módja a történeti alkotmány vívmányai előtti tisztelgésnek, illetve *legfeljebb historikus díszletként* szolgálhat az alkotmánybírói határozatok indokolásában. Más szóval az alkotmányozó nem azért építette az Alaptörvény rendelkezéseibe, hogy azt alkalmazni kelljen, hanem annak kizárólag szimbolikus jelentőségét kívánta hangsúlyozni. Ez a magyarázat ugyancsak problematikus.
- d) Az alkotmány jellegéből következik, hogy minden betűnek, vesszőnek jelentősége van, s ily módon annak is, ami nincs benne. Egy ilyen alapállásból már a megalkotáskor az alkalmazhatóságát tekintve megkérdőjelezhető szabályt az Alaptörvénybe építeni talán nem kellően átgondolt alkotmányozási lépés. Legelőször is végig kell újra gondolni, hogy *mi az a többlet*, amit az Alaptörvény nem tartalmaz, és az elmúlt húsz esztendő gyakorlata segítségével sem vezethető le, de a történeti alkotmányban megtalálható. Ha ugyanis nem tudunk ilyet mondani, újra megfontolás tárgyává kell tenni ennek az értelmezési kötelezettségnek a normaszövegbe építését.

¹⁵ HORVÁTH Attila: *A magyar történeti alkotmány tradíciói*, Alkotmánybírói Szemle, 1/2011, 45. Horváth Attila tanulmányában a történeti alkotmány fogalmát, kialakulását és magyar alkotmányfejlődés jelentősebb állomásait veszi sorra. Végkövetkeztetése, hogy a jelenleg hatályos Alkotmányunk tartalmában továbbra is leginkább az 1848. évi III. tc.-re és az 1946. évi I. tc.-re épül. (57.)

¹⁶ A 99-es számon benyújtott módosító javaslat a konferencia napján még a plenáris ülés előtti tárgyalásra várt. 2011. április 8-a délután azonban az előterjesztő visszavonta a módosító javaslatot.

¹⁷ www.parlament.hu/irom39/02627/02627-0099.pdf

- e) Fontos kiemelni: amennyiben az a cél, hogy az alkotmányozó ilyen módon is tisztelegjen a történeti alkotmány vívmányai előtt, és nem a kartális alkotmány lényegi feljebbállítását kívánja megszüntetni, akkor azt már azzal elérte, hogy a Nemzeti Hitvallást is ugyanebben a bekezdésben az értelmezés alapjává tette. A *Nemzeti Hitvallás ugyanis már tartalmazza* a történeti alkotmány által örökölt hagyományok elismerését és tiszteletét, így a jelenlegi szabály a történeti alkotmányra utalást gyakorlatilag duplán tartalmazza. Ha az R. cikk nem tartalmazná e kitételt, az alkotmányozó a történeti alkotmány iránt érzett tiszteletnek ugyanúgy hangot adna, de nem terhelné a normatív rendelkezéseket egy bizonytalan szabállyal.
- f) Külön bonyodalmat jelent és tovább nehezíti a szakasz alkalmazhatóságát, hogy már *a bekezdésen belül inkoherencia van*. Az Alaptörvény célja és a történeti alkotmány vívmányai ugyanis – igaz, attól függően, hogy mit értünk a történeti alkotmány vívmányai alatt – számtalan helyen ütközhetnek. Természetesen az ütközés feloldható értelmezéssel. Az I.3. pontban ismertetett módszer az alkotmányon belüli rendelkezések egymással való összhangjának megteremtése szerinti értelmezés, amely a jelen esetben is lehetőséget ad az interpretációs probléma feloldására. Nem az a gond tehát, hogy ne lehetne akár a nemzetközi jog által elismert szabályok révén (Q. cikk [3] bekezdés), akár konkrétan a Velencei Bizottság véleményében¹⁸ is hangsúlyozott Európai Emberi Jogi Karta szerinti értelmezéssel semlegesíteni a R. cikk (3) bekezdésének a történeti alkotmányra utaló részét. A kétségek inkább e bizonytalanságok szükségessége kapcsán merülnek fel.

III. Következtetések

Írásunk alapfeltevése volt, hogy az alkotmány legitimitásának végső soron minimá-

lis követelményeként szolgál annak megfelelő működése, érvényre jutása. Ha nem alkalmas, nem működik, vagyis nem érvényesülnek a rendelkezései, a belé vetett bizalom meggyengül, amely egyúttal a legitimitációt gyengíti. A legitimitáció kikezdése pedig egy alkotmány szempontjából végzetes hiba lehet, olyan, amelyet erőből nem lehet helyreállítani.

Fontos látni, hogy – mint minden demokráciában – a hatalmi logika a hatalom pillanatnyi logikája. A visszafogottság és az önfegyelem egy ilyen hatalmi logikai rendszerben gyakran az utolsó szempontok közé sorolódik. Az alkotmányértelmezésre vonatkozó szabályhoz kapcsolódó probléma csak egy, keletkezését tekintve tisztán alkotmányjogi szakmai problémaként is tekinthető. A probléma hatása azonban nem korlátozódik a szakmai berkekre. Az Alaptörvény elfogadásával az alkotmányozó hatalom az alkotmányos hagyományok továbbfejlesztésére, új gyakorlat kialakítására nyújthat lehetőséget. Eddig hiányzó részleteket építhet ki, ha arra alkalmas alapot kap. Akik ugyanis a történeti alkotmány tiszteletét kívánják erősíteni, éppen azzal érnék ezt el, ha kevésbé bizonytalan eszközök alkalmazásával, a témához több érzékenységgel és megfontoltsággal közelítenének.

Mind az alkotmány jellege, mind az alkotmánybíráskodás az alkotmány egységén, homogenitásán alapul. Ezt az egységet feloldhatatlanul megtörő alkotmányos szabály sorsa vagy az, hogy különböző technikákkal annak hatását semlegesítik, vagy éppen ellenkezőleg, olyan hatalmat ad az Alkotmánybíróság kezébe, hogy gyakorlatilag bármit és annak ellenkezőjét is levezethetővé teszi a számára. Természetesen sok függ attól, hogy az alkotmányértelmező hatalom mit is ért majd a történeti alkotmány vívmányai alatt. A skála meglehetősen széles, így, akár biza- kodóak is lehetünk a kreatív értelmezési technikák alkalmazásának hazai meghonosítása kapcsán.

Egy bizonyos, az alkotmány tiszteletének és legitimitációjának megteremtése és megőrzése az egész ország, és nem utolsósorban az azt megalkotó Országgyűlés érdeke.

¹⁸ www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD(2011)001-e.pdf 5-8.

***Fröhlich Johanna: Önértelmezési kérdések az Alaptörvényben
– gondolatok az R. cikk alkotmányértelmező szabályairól***

Az önértelmezési kérdések az elfogadott Alaptörvény R. cikkében található értelmezési szabállyal összefüggésben felmerülő kérdéseket takarják. Ha az alkotmányban az alkotmányozó hatalom meg kívánja határozni az értelmezés módszerét, vagy bizonyos sorrendet alakít ki a különböző értelmezési módszerek között, azzal – az értelmezésnek a szövegtől való eloldódott jellege és az értelmező szubjektív behatásának elkerülhetlensége miatt – önmagában is nagy feladatra vállalkozik. Rá kell világítani azonban, hogy az alkotmány saját értelmezésére vonatkozó rendelkezései ezen a nehézségen túlmutató jellegű önmeghatározási karakterrel bírnak. Az alkotmány legitimitációja csupán annak alkalmazását követően kerül mérlegre, az egyes rendelkezéseknek a bírói gyakorlatba szivárgásától, az állampolgárok problémái megoldásának sikerességétől, vagyis a gyakorlati működés jellegétől függően. Az alkotmányértelmezés, mint az alkotmány és bírói aktus jellegi sajátosságainak eredője, magában hordozza a megfelelő gyakorlati érvényesülés igényét is. A gyakorlati működés sikere az alkotmány tiszteletén keresztül, egyik szükséges feltétele a legitimitáció megteremtéséhez, fenntartásához. Ha az alkotmány rendelkezéseit képesek vagyunk megfelelően alkalmazni, az azt jelenti, hogy komolyan vesszük, vagyis érvényre jutnak, működnek, az általa felállított szabályoknak kötőereje van. Jelen írásban arra keressük a választ, hogy az alkotmány és a bírói aktus-jelleg sajátosságain keresztül milyen érveléssel juthatunk el az alkotmányértelmezéstől a legitimitációs hatásig.